

GÜNÜMÜZ KAZAK ÖYKÜSÜ

TÜRKÇESİ: AŞUR ÖZDEMİR

HECE

seçki

Aşur Özdemir: 31 Mayıs 1970 tarihinde Perşembe'ye bağlı Ekinciler köyünde dünyaya geldi. Ekinciler Tepeköy İlkokulunu, Doğan Ortaokulunu ve Ordu Lisesini bitirdi. 1986 yılında girdiği Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1990 yılında mezun oldu. Kazakistan'da 1992-2001 yılları arasında Ahmet Yesevi Üniversitesinde Türk Dili dersleri verdi. Yüksek lisansını 1998 yılında Ahmet Yesevi Üniversitesinde Prof. Dr. Mekemtas Mrzahmet'in yönetiminde yazdığı tezle tamamladı. Sakarya Üniversitesinde başladığı doktora eğitimini 2014 yılında Atatürk Üniversitesinde Prof. Dr. Avni Gözütok'un yönetiminde yazdığı tezle tamamladı. 2012-2016 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde çalıştı. Çalışmalarını Kazak Dili ve Edebiyatı alanında sürdürmektedir. Evli ve üç çocuk babası olan Aşur Özdemir, Kazakça, Özbekçe ve Rusça bilmektedir.

GÜNÜMÜZ KAZAK ÖYKÜSÜ

Hazırlayan ve Çeviren:
Aşur Özdemir

Editör:
Ömer Küçükmehtemtoğlu

Hece Yayınları: 593

Seçki

©Hece Yayınları

Birinci Basım

Ocak 2021

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-7547-83-5

Baskı

Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti.

Sertifika No: 46753

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr

Sertifika No: 17672

İÇİNDEKİLER

Söz Başı / 7

Kısaltmalar / 11

Harf Çevirisi Sistemi / 12

GÜNÜMÜZ KAZAK ÖYKÜSÜ

Merhamet / Tölek Tilewxanov / 15

Dar Zaman / Kärıbay Axmetbekulı / 41

Tipi / Oraz İysmayılov / 51

Zor Soru / Beksultan Nurjekeulı / 61

Çayırsedefi / Kädırbek Segızbayulı / 75

Sevgili / Uzaqbay Dospanbetov / 97

Karakter / Sofi Sımatayev / 107

Tuhaf Bir Olay / Älseıyt Aqpanbetulı / 123

Erlık / Äwesqan Nurqojaqırzı / 133

Bir Gecenin Hikâyesi / Şaken Kümısbayulı / 141

Düğün Gecesi / Tımımbay Nurmağanbetulı / 147

Son Hesaplaşma / Muqades Eslamğalıyulı / 161

Kader / Jaqaw Däwrenbek / 177

Gök Patıka / Mädiy Ayımbet / 193

Baba Gönlü / Teñızbay Raxımjanov / 201

Ak Kuğu Şarkısı / Ädilbek Tawasarov / 217

Kıyıda Yalnız Duruyor Kayık / Äşırbek Köpiş / 227

Vatan Hainleri / Ğariyfolıa Esim / 235

Hayat Böyle İşte / Jänıbek Kärmenov / 245

Koruyucu / Turlıbek Mämeseyit / 259

Lüzumlu Adam / Bolat Qanatbay / 275

Aslanpençesi / Nağışibek Qapalbekulı / 287
Esrarengiz Ateş / Nurdawlet Aqış / 295
Esrarengiz Komşular / Musabek Raxmanberdiyev / 322
Özlem / Serik Asılbekulı / 317
Kocakarılar ve Güvercinler / Quwanış Jiyenbay / 333
Akıl / Süleymen Mämet / 349
Şon Apa / Arasanbay Esten / 353
Çalıntı Mal / Serik Bayxonov / 363
Ana Şefkati / Töken Äljantegi / 377
Kaynakça / 388

SÖZ BAŞI

Ibray Altınsarıulı'nın 1879 yılında basılan *Qazaq Xrestomatiyası* (Kırgızskaya Xresto-matiya / Kazak Seçkisi) adlı eserinde yer alan anlatılar Kazak edebiyatında çağcıl anlamda hikâyenin öncülü ve habercisi sayılır. Ancak gerçek anlamda hikâye özelliklerini gösteren ilk eser *Dala Wälayatınıñ Gazeti*'nde 1898 yılında çıkan ve kime ait olduğu henüz tespit edilemeyen Bätiy adlı anlatıdır. Dolayısıyla Türk hikâyeciliğinden oldukça sonra başlayan Kazak hikâyeciliği yaklaşık yüz yirmi yıllık bir geçmişe sahiptir.

Sovyet döneminde Beyimbet Maylin, Muxtar Äwezov, Säbiyt Muqanulı, Ğabiyden Mustafın, Ğabiyt Müsirepov, Bawırjan Momı-şulı, Täken Älimqulov, Safwan Şaymerdenov, Taxawıy Axtanov, Berdibek Soqpaqbay, Şerxan Murtaza, Äkim Tarazıy, Qabdeş Juma-dilov, Sayın Muratbek, Maral Isqaqbay, Äbiş Kekilbayulı, Muxtar Mağawın, Säbiyt Dosanov, Dükenbay Doşjan, Oralxan Bökey, Nağaşıbek Qapalbekulı, Nesipbek Däwtayulı, Duwlat İysa-bek gibi yazarlarla sadece rüştünü ispat etmekle kalmamış aynı zamanda öncelikle Rusçaya yapılan çeviriler vasıtasıyla dünyaya da açılmıştır.

Daha ziyade kadın hakları ve kadının toplumdaki yerini konu alan ilk Kazak hikâyelerinde pek tabii olarak destan ve kıssa gele-neğinin izleri görülmektedir. 1917 Bolşevik Devrimi'nden sonra ise "kadın" izleği daha bir önem kazanır. Lakin Devrim'in ilk yıllarında buna komünizm, kolhozlaşma, eşitlik, hürriyet, ilericilik, hakların dostluğu gibi izlekler de eklenir. Bu durum otuzlu yıllara kadar devam eder. Söz konusu dönemin en önemli temsilcileri Säken Seyfullin, Jüsipbek Aymawıtov, Beyimbet Maylin ve Ğabiyt Müsi-repov gibi yazarlardır. Stalin'in tam bir dikta yönetimi uyguladığı

otuzlu yıllarda edebiyatın çehresi de tamamen değişmiştir. Yönetim için tehlike oluşturduğu veya oluşturacağı düşünülen, içinde şair ve yazarların da bulunduğu binlerce aydın değişik bahanelerle ya sürgün edilmiş ya da öldürülmüş, dolayısıyla otuzlu yıllar Kazak edebiyatı için umumi anlamda verimsiz geçmiştir.

Otuzlu yılların diğer bir özelliği ise Türkiye’de daha çok toplumsal gerçekçilik olarak bilinen sosyalistik realizmin edebiyatı yönlendirmeye hatta yönetmeye başlamasıdır. 1932 yılından sonra artık iktisat gibi sanat ve edebiyat da devlet tarafından planlanmaya başlamıştır. Sözelimi bir yazarın bir yıl içinde hangi konuda kaç eser kaleme alacağı “merkez” tarafından tespit ve takip edilir olmuştur. Bunun sonucu olarak İkinci Dünya Savaşı’na kadar millî ve dinî değerleri “eski ve gerici” diyerek itibarsızlaştıran, sosyalizm ile komünizmin güzelliklerini ve erdemlerini anlatan eserler; 1940-1950 yılları arasında ise Sovyet-Alman Savaşı’nı konu alan eserler kaleme alınmıştır. Bunların büyük kısmının propagandacı eserler olduğu aşikârdır. İkinci Dünya Savaşı 1945 yılında Sovyetler Birliği’nin zaferi ile bitmesine rağmen “savaş” izleği cepheden dönen yazarlar ve cepheden döndükten sonra yazar olanlar sayesinde daha uzun yıllar işlenmiştir. Bu asker-yazarlardan en mühimi Bawırjan Momışulı’dır.

1950-1960 yılları arasında “savaş ve zafer” izleğine koşut olarak “bakir topraklar” izleği de devreye girmiştir. Stalin’den sonra iktidara gelen Hruşçov ilk iş olarak “bakir topraklar seferberliği” ilan etmiş, bu seferberlik neticesinde milyonlarca metrekaresiz Kazak toprağı tarıma açılmıştır. Bu büyük hadise de yine “merkez”in talimatıyla edebiyatta bütün yönleriyle işlenmiştir.

Altmışlı yıllarda Äbiş Kekilbayulı, Şerxan Murtaza, Muxtar Mağawın, Aqselew Seydimbek gibi yazarlarla edebiyatta daha millî ve daha bedii olana bir yöneliş başlamıştır. Bu güçlü akım sadece edebiyatta değil bütün sanat dallarında kendisini göstermiş ve her şeye rağmen millî ruhun canlanmasına önyak olmuştur.

Gorbaçov’dan sonra bütün alanlarda olduğu gibi edebiyatta da

bocalama dönemi başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ise özellikle “plana göre” yazmaya alışmış yazarlar ne yazacaklarını bilemez olmuşlardır. Ancak Qabdeş Jumadilov, Muxtar Mağavin gibi yazarlar yeni döneme ayak uydurmayı başarmışlar ve özgün eserler yazmaya devam etmişlerdir. İstiklalın ilk yıllarında yaşanan içtimai ve iktisadi çöküntü sanat ve edebiyatı da derinden etkilemiştir. Doksanlı yılların sonuna doğru siyasi ve iktisadi istikrar sağlandıktan sonra sanat ve edebiyat da canlanmaya başlamıştır. Bağımsızlık sonrası edebiyatında eski yazarların yanı sıra “yeni devri” işleyen “yeni simalar” da ortaya çıkmıştır.

*

Elinizdeki kitap, Kazak hikâyeciliğinin en güzel örneklerini sunmak iddiasında değildir. Yüzlerce yazar ve binlerce hikâye içinden seçilen otuz yazarın otuz hikâyesi Kazak Hikâyeciliği hakkında umumi bir bilgi vermeyi ve kanaat oluşturmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle eser, daha önce basılan Kazak Edebiyatında Hikâye adlı çalışmanın tamamlayıcısı niteliği de taşımaktadır.

Çalışmayla ilgili şu hususları belirtmekte fayda vardır:

1. Yazarlar doğum yıllarına göre sıralandı.
2. Hikâye kahramanlarının isimlerini Türkçeleştirmeden Türk alfabesinin imkânları içinde vermek uygun görüldü. Bundan dolayı mesela Ğıybrat ismi İbret yerine Gıybrat biçiminde; Quttıqadam ismi Kutlukadem yerine Kuttıkadam biçiminde; Sävle ismi Şule yerine Savle biçiminde; Äbilqayır ismi Ebilhayır yerine Ebilqayır biçiminde yazıldı.
3. Hikâyelerde geçen coğrafi adların Kazakça söyleyişleri tercih edildi. Sözelimi Alataw adı Aladağ şeklinde değil Alatav şeklinde; Jetisuw ismi ise Yedisu imlasıyla değil Jetisuv imlasıyla yazıldı.
4. Türkçeye aktarılması güç olan “awıl, sınsıw, biy” gibi kelimeler ile izah gerektiren isim ve ifadeler dipnotlarla açıklandı.

Okuyucuya kolaylık olsun diye bu dipnotları gerektiğinde her hikâyede tekrarlandı.

5. Çeviride kaynak metne sadık kalmak için azami gayret gösterildi. Hem kaynak metne sadık kalmak hem de güzel bir çeviri yapmak fevkalade zor bir iştir. Bundan dolayı bazı ifadeler ile cümlelerin tercüme kokması muhtemeldir.
6. Her hikâyenin başında yazarın öz geçmişini ve eserlerini verirken sanat ve edebiyat anlayışlarına kısaca da olsa değinilmeye çalışıldı.
7. Yazar, eser, kurum ve kuruluş harf çevirisiyle verildi.
8. Her hikâyenin hangi eserin kaçınıcı sayfasından alındığı dipnotta gösterildi.
9. Çalışmanın sonuna genel bir kaynakça eklendi.

*

Kaynak temininde yardımcı olan meslektaşlarıma ve öğrencilerime; bütün yazı işlerim gibi Günümüz Kazak Öyküsü'ne de ilk okuyucu olarak uyarı ve eleştirileriyle katkıda bulunan eşim Rahime Özdemir'e; kitabın basılmasını sağlayan meslektaşım Ömer Küçük-mehmetoğlu'na teşekkürü zevkli bir borç bilirim.

Erzurum, 24 Ocak 2020

KISALTMALAR

A. Almatı

As. Astana

Bk. Bakanız

Bsp. Baspası (Yayınevi)

KSSC Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

Ö. Öskemen

S. Sayı

HARF ÇEVİRİSİ SİSTEMİ

Kiril Alfabeti	Latin Alfabeti	Kiril Alfabeti	Latin Alfabeti
А а	A a	П п	P p
Ә ә	Ä ä	Р р	R r
Б б	B b	С с	S s
В в	V v	Т т	T t
Г г	G g	У у	W w; Uw uw; Üw üw (Rusça kelimelerde U u)
Ғ ғ	Ğ ğ	Ү ү	Ü ü
Д д	D d	Ұ ұ	U u
Е е	E e (Rusça söz ve hece başlarında Ye ye)	Ф ф	F f
Ё ё	Yo yo	Х х	X x
Ж ж	J j	Һ һ	H h
З з	Z z	Ц ц	Ts ts
И и	Iy iy, İy iy (Rusça sözlerde İ i)	Ч ч	Ç ç
Й й	Y y	Ш ш	Ş ş
К к	K k	Щ щ	ŞŞ şş
Қ қ	Q q	Ъ ъ	'
Л л	L l	Ы ы	I ı
М м	M m	І і	İ i
Н н	N n	Ь ь	'
Ң ң	Ñ ñ	Э э	É é
О о	O o	Ю ю	YU yu
Ө ө	Ö ö	Я я	YA ya

GÜNÜMÜZ
KAZAK ÖYKÜSÜ

MERHAMET¹

Tölek Tilewxanov

I

Millet akın akın içeri giriyor. Ağlayıp inleyenler oluyor lakin hususi bir şekilde ağlayıp ağıt yakan hiç kimse yok. İnsanların yüreklerini yakan bir ölüm değildi bu; yaşı gelmiş, vadesi dolmuşlardan biriydi ölen. Fakat çoğu zaman bunlara da arkada kalan birilerinin içi yanar, feryat figan ağlarlardı. Yaptığı işler, ettiği iyilikler, cömertliği hatırlanırdı. Nihayet merhuma karşı kendilerine borçlu hissettiklerini; zavallının tam emeğinin karşılığını göreceği sırada hayata veda ettiğini belirtirlerdi.

Mamık hakkında millet bunların hiçbirini söylemedi. Hepsinin tek düşüncesi var; şu ağlayıp inleyen Mülik'e görünmek.

Mülik, Mamık'ın dördüncü göbekten akrabası. Acıdan içi yanarak iki gözü iki çeşme ağladığı da yok aslında. Kazak örf ve âdetlerinden korkuyor. Yarın milletin diline düşmek var işin ucunda. Mamık'ın açık gizli saklı nesi varsa alır nasılsa. "Dün ses çıkarmadı, gözünden yaş bile akmadı; şimdi her şeye sahip

¹ Tölek Tilewxanov, *Bızdın Äkelerimiz: Povest' jäne Ängimeler*, Jalın Bsp., A., 1984, s. 170-187.